

Jordvern i kommunene

Kurs for nytilsatte i kommunal landbruksforvaltning i Nordland

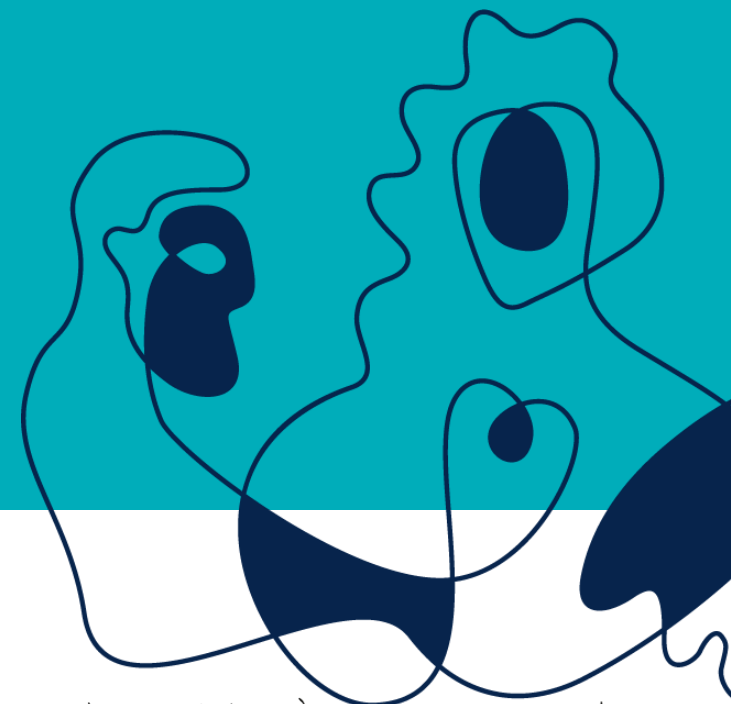
20. april 2023

Toril Austvik

Statsforvalteren i Nordland

*Nordlaanten Staatehaaltoje
Nordlánda Stáhtaháldadiddje*

— virker til Nordlands beste

Hvorfor er jordvern viktig?

- Jordvern handler om å bevare jordsmonnet med de verdiene det har for natur og samfunn
  - for å dyrke mat
  - for å opprettholde naturmangfold
  - for å dempe flom
  - for å binde karbon
  - for å skape verdier, arbeidsplasser og gode lokalsamfunn

FN's 17 bærekraftsmål

- Bærekraftsmål nr 2 og nr 15 forplikter oss til å bevare grunnlaget for matproduksjon
  - Stans i jordforringelse
  - Stans i tapet av arealer for matproduksjon
- Bevaring av jordbruksarealer er nødvendig også for å unngå nydyrking som kan gå på bekostning av skog, naturområder, beiteområder, våtmarker og for å redusere klimagassutslipp.
- Bærekraftig utvikling forutsetter varig vern av jordbruksarealer, jordsmonn og viktige beiteområder.

Plan- og bygningsloven

PLAN- OG BYGNINGSLOVEN
(LOV OM PLANLEGGING OG
BYGGESAKSBEHANDLING)
av 27. juni 2008 nr. 71

med endringer, sist ved lov
av 20. april 2018 nr. 12

BYGGESAKSFORSKRIFTEN
(FORSKRIFT OM BYGGESAK)
av 26. mars 2010 nr. 488

med endringer, sist ved forskrift
av 6. november 2018 nr. 1674
(i kraft 1. desember 2018)

BYGGTEKNISK FORSKRIFT
(FORSKRIFT OM TEKNISKE
KRAV TIL BYGGVERK)
av 19. juni 2017 nr. 840

med endringer, sist ved forskrift
av 11. juni 2018 nr. 854

GAPPELLEN DAMM
AKADEMISK

- Kommunal planlegging
- Proseslov
  - utredning og kunnskapsgrunnlag
  - medvirkning
  - sektorovergripende
  - saksbehandlingsregler
- Ett av få land med rettslig bindende overordna plan
- Kommunestyret har mye makt
  - Men må følge saksbehandlingsregler og krav om ivaretagelse

Kunnskapsgrunnlaget - utfordringsbildet

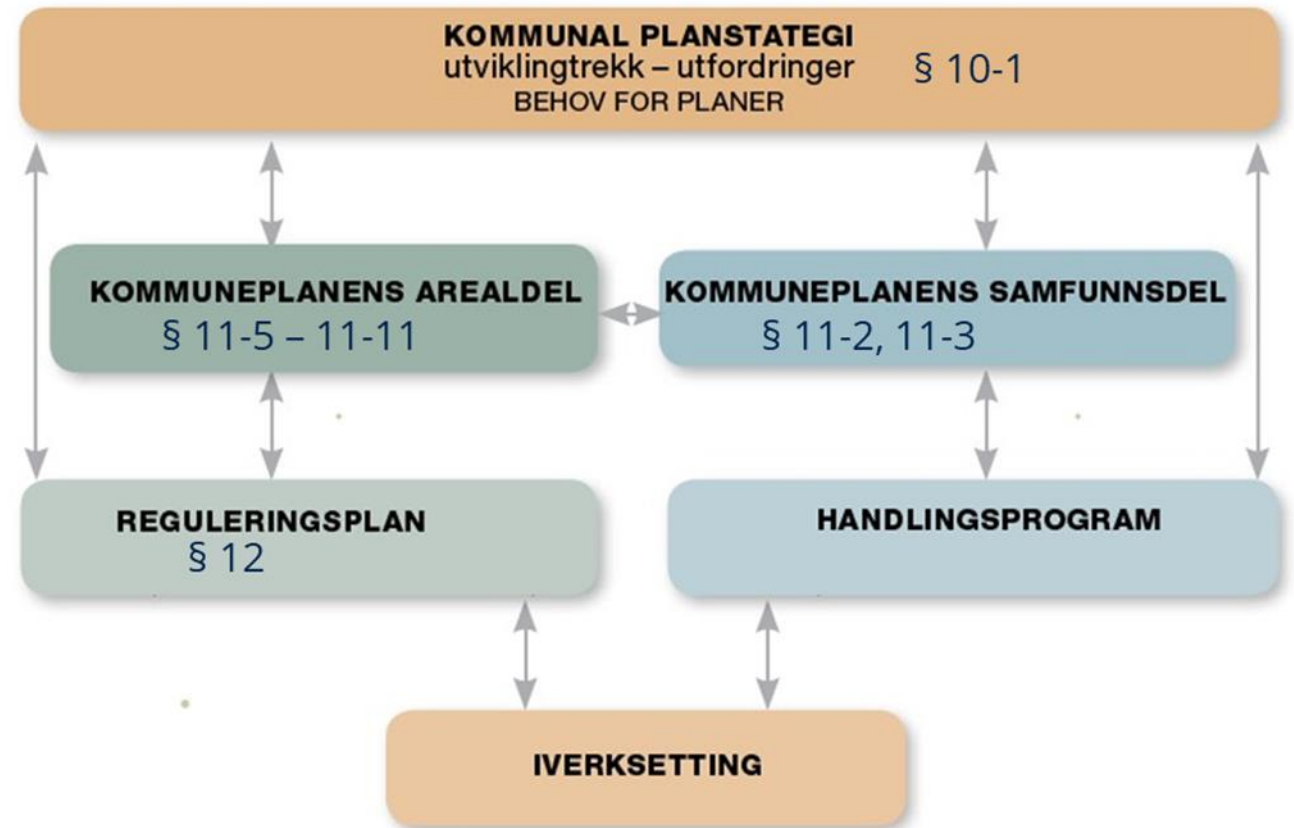

- Utgangspunkt for all kommunal planlegging
  - Skogbruk
  - Jordbruk
  - Beitenæringer/reindrift
- Viktig at ulike fagavdelinger bidrar
- Må oppdateres jevnlig

Kommuneplanens samfunnsdel

- Kommunens overordnede politiske og administrative styringsdokument
- Det er viktig at landbruket behandles i samfunnsdelen
- Samfunnsdelen skal ha arealstrategier
- Behovet for hensynssoner kan også vurderes her

Arealstrategier i samfunnsdelen

Foto: Toril Austvik

- Gjør at arealplanen blir bedre tilpasset samfunnets behov og utfordringer
- Bindeledd mellom samfunnsdelen og arealdelen
- Viser hvilke konsekvenser målene i samfunnsdelen har for arealforvaltningen i kommunen
- Bør være langsiktige og bidra til å realisere FN's 17 bærekraftsmål
- Et godt verktøy for å sikre ressursgrunnlaget for landbruksnæringene (jordbruk, skogbruk og reindrift) i kommunen

Kommuneplanens arealdel

- Kommunen skal ha en arealplan for hele kommunen
- Planen skal vise sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk
- Skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen
- Den skal omfatte:
  - Plankart
  - Bestemmelser
  - Planbeskrivelse
- Alternativurderinger
- Viktige jordbruksområder – kjerneområder

Landbruk i arealplanen - Arealformålet LNFR

- a) Areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gården ressurser
  - b) Areal for spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse
-
- Landbruk og reindrift kan bygge i tråd med LNFR a) uten byggesøknad
  - Kommuneplanens areadel kan gi bestemmelser om
    - Omfang, lokalisering og utforming av bygninger og anlegg til landbruk og reindrift
    - Tillate spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse, presise planbestemmelser
    - Tillate nødvendige bygninger og anlegg for landbruk og reindrift i 100-metersbeltet langs sjøen
    - Forbud mot bygge- og anleggstiltak inntil 100 meter langs vassdrag

Garden som ressurs

Bygge- og anleggstiltak i og i tilknytning til landbruk
– forholdet til plan etter plan- og bygningsloven

Areal for landbruk, natur og friluftsliv samt reindrift

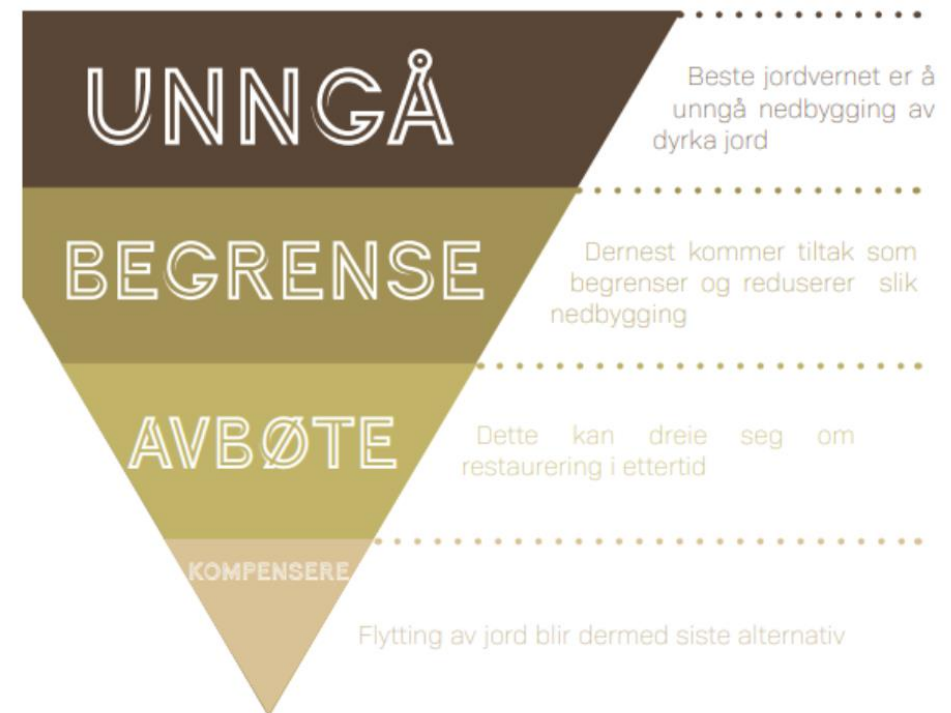
- Tillegg til landbruksdriften
- Knyttet til produksjon på garden eller behovet for varer og tjenester
- Basert på og tilpasset gårdens eget ressursgrunnlag

Jordflytting og matjordplan

- Når jordbruksarealer er vedtatt omdisponert
  - Viktig å ta vare på jordsmonnet
  - Redusere omfanget mest mulig
  - Ivareta tilgrensende arealer
  - Istandsetting
  - Gode bestemmelser for flytting
  - Kontroll av arbeidet
- Flere kommuner krever matjordplan når reguleringsplanen medfører nedbygging av dyrka jord

Tiltakspyramiden for jordvern

Dispensasjoner § 19 i pbl

- kommunene «kan gi» dispensasjon
- hensynene bak bestemmelsen
- fordeler og ulemper ved dispensasjonen skal vurderes
- vesentlighetsvilkåret
- konsekvens for bl.a. jordvern
- begrunnelsesplikt
- sakene må være tilstrekkelig opplyste før de sendes Statsforvalteren for uttalelse.

«Lokalpolitiske vurderinger og hensynet til det kommunale selvstyret har ingen plass i vurderingen av om dispensasjonsvilkårene er oppfylt.»

Dispensasjoner - krav ved oversendelse

Saken skal være «tilstrekkelig opplyst»

- Hvilket tiltak søkes om?
- Planstatus; arealformål mv. i kommuneplan, ev. reguleringsplan
- Dagens bruk av området/arealet
- Beskrivelse av eiendommen
- Hva søkes det dispensasjon fra?
- Søkers begrunnelse og kopi av søknad
- Kart og illustrasjoner, plankart i farger, oversiktskart og detaljkart, plassering av tiltak
- Landbruksfaglig vurdering i aktuelle saker
- Kommunens egen vurdering av dispensasjonssøknaden og om vilkårene for dispensasjon er oppfylt

Nasjonale føringer for jordvern

- Nasjonal jordvernstrategi ble oppdatert i forbindelse med jordbruksoppgjøret i 2021 – og rulleres igjen denne våren
  - Kunnskapsgrunnlaget er oppdatert og det er varslet at jordvernmålet skal forsterkes
- Brev til forvaltningen
  - i oktober 2018: jordvern er en nasjonal interesse i kommunenes planlegging
  - i januar 2021: jordvernet er viktig for å nå flere av bærekraftsmålene
  - i mars 2022: å ivareta dyrka jord er avgjørende for nasjonal og global matsikkerhet
- I tillegg er det føringer i Nasjonale forventinger til kommunal og regional planlegging

Strategisk plan for jordvern i Nordland

- Ny strategi 2022-2025
- Formål:
  - Vern av jordsmonn er forutsetningen for å dyrke mat, opprettholde naturmangfold, regulere vannets kretsløp, binde karbon og skape verdier, arbeidsplasser og gode lokalsamfunn. Vi skal ta vare på dyrka og dyrkbare arealer i Nordland og sikre at jordas fruktbarhet opprettholdes. Det vil bidra til å nå FNs bærekraftsmål og sikre at jorda disponeres ut fra framtidige generasjoners behov.

Kommunal jordvernstrategi – søknadsfrist for tilskudd er 31. mai

Foto: Toril Austvik

- Formål: økt kunnskap om jordbruksarealene og oppmerksomhet rundt jordvernet i planprosesser.
- Målet er å redusere omdisponeringen av jordbruksareal i kommunen.
- Kommunene kan søke Landbruksdirektoratet om tilskudd til arbeidet

– virker til Nordlands beste

Jordvern i forvaltninga

Ikke statisk

Kontinuerlig praksis

Stadige vurderinger og omvurderinger

Hensynet til landbruk må settes høyt

Hva skal dere i kommunal landbruksforvaltning gjøre i planarbeidet?

Dere som jobber i kommunal landbruksforvaltning må passe på at

- jordvern ivaretas i kommunale planer.
  - Jordvern og hensynet til landbruks- og reindriftsnæringa blir en del av arealstrategiene i samfunnsdelen
  - at det utarbeides arealregnskap i arealdelen der dyrka og dyrkbar jord tas inn.
- utmarksbeitene blir tatt vare på
- det legges til rette for fortsatt næringsutøvelse for landbruksnæringene i kommunen
- landbruksnæringene blir tatt med i prosessene – får være med å medvirke
- kunnskapsgrunnlaget for landbruksnæringene er oppdatert og tilgjengelige –
  - vurdere behov for hensynssoner og kjerneområder
  - vurdere behov for temaplaner som jordvernplan, landbruksplan og beitebruksplan

Jordvernets betydning

Jordsmonnet er i praksis en ikke-fornybar ressurs

- Hvilke andre arealformål har dere som er så viktige at dyrka jorda og viktige beiteområder «må ofres»?
- Tenker vi på hvilke behov våre etterkommere har når vi omdisponerer dyrka jord?

Nyttige dokumenter og sider

- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 ([lenke](#))
- Plan- og bygningsloven ([lenke](#))
- Veileder H-2401 Garden som ressurs ([lenke](#))
- Veileder: Planlegging for spredt bolig-, fritids og næringsbebyggelse i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder, mai 2020 ([lenke](#))
- Ta vare på matjorda, brev fra LMD og KDD datert 23.03.2022 ([lenke](#))
- Jordvern og FNs bærekraftsmål, brev fra LMD og KMD datert 08.01.2021 ([lenke](#))
- Nasjonal og vesentlig regional interesse innenfor jordvern, brev fra LMD 01.10.2018 ([lenke](#))
- Landbruk- og matdepartementets side om jordvern ([lenke](#))
- Landbruksdirektoratets side om jordvern ([lenke](#))
- Statsforvalterens side om jordvern ([lenke](#))
- Sivilombudsmannen: Rapport om dispensasjoner i strandsonen ([lenke](#))
- Norsk landbruksrådgivning – temaside om jordmasser fra problem til ressurs ([lenke](#))